

Tijtjaks heb ik hier niet gezien; ook geen musschen, wat ik eerst bemerkte, toen ik eens een dagje op Lawang was, waar ze wel zijn.

Tot slot vermeld ik nog een groote, blauwe winde (*Ipomoea*), die met de *ketjoeboeng* wedijvert in het voortbrengen van een overvloed van bloemen, waardoor iedere bezoeker van dit plaatsje in verrukking komt.

Madioen, 1922.

C. A. WISSE.

iets over vertakte boomvarens.

Hoewel bekend met het bestaan der vertakte boomvarens, was het de ontdekking van een exemplaar van *Alsophila glauca* J. SM. var. *setulosa* HASSK., dat eerst recht mijn belangstelling opwekte. Ijverige nasporingen langs tuinranden en op vroeger opengekapte en nu voornamelijk weer met boomvarens begroeide oerboschstukken, werden ruimschoots beloond. Bijzonder viel het mij op, dat alle vertakte exemplaren voorkwamen langs de wegen of aan de tuingrenzen, plaatsen dus, welke uit den aard der zaak wel eens werden schoongemaakt, of liever een enkele keer per jaar werden opengekap. Onderzoekingen in die richting brachten verrassende uitkomsten. Het gelukte steller dezes langs den weg van Pamagatan naar Bandjarwangi tusschen paal 22 en 24 twee exemplaren van gevorkte boomvarens te ontdekken, langs den weg naar de Tjilaoeteureunbaai (Pameungpeuk), tusschen paal 22 en 26 een zestal, waaronder een exemplaar met 4 en een met 5 takken. Een van deze twee werd vlak na de ontdekking door een zwaren storm vernield, de andere moet, wanneer schennende handen die niet opzettelijk hebben weggekapt, er nog staan. Jammer genoeg, konden hiervan door omstandigheden geen foto's genomen worden. De vertakte varens aan den weg naar Bandjarwangi, welke de oostgrens vormt van mijn toenmalige thee- en kina-afdeeling, zijn door mij in onderhoud genomen, evenals die, welke langs de tuinranden groeien.

Als boven reeds opgemerkt, frappeerde het mij, dat alle vertakte exemplaren groeiden op plaatsen, waar blijkbaar eens het snijdend staal van kapmes of tjongkrang was doorgedrongen. De veronderstelling lag dus voor de hand, dat zij vroeger een kap door het groeipunt hadden gehad, niet diep genoeg om ze te doen afsterven, maar juist goed om de vertakking te veroorzaken. Weliswaar zullen bij het zoeken voornamelijk de gemakkelijk te bereiken vertakte exemplaren worden gevonden, dus die, in de directe nabijheid van wegen en opengekapte bosch-sleuven, het feit echter, dat het afzoeken van een terrein van ongeveer 6 Bw. verlaten, en nu zeer dicht met boomvarens begroeide kinatuinen geen resultaten oplevert, wettigt wel de juistheid van het bovengeopperde vermoeden. En zoo kwam in mij het plan op vertakte boomvarens te maken. Beschikbaar materiaal was er in overvloed. Langs de vele ravijnranden, welke in het zeer grillige en steile terrein bij tientallen voorkwamen, staken de varens in gesloten gelederen hunne, van onder mooi wit glanzende kruinen in de sombere, bijna eeuwigdurende mist. Ongeveer een honderdtal exemplaren werd onder handen genomen. Op zeer verschillende wijze werden de groeipunten bekapt en verminkt.

Vele exemplaren stierven hierdoor af, wat niet te verwonderen was; de verwondingen gingen van een lichte kap recht in het groeipunt, tot bijna algeheele vernietiging hiervan. Nog meerdere groeiden kalm door, hoewel op de verminkte plaats duidelijk een litteken

vertoonend, en bij een tweetal exemplaren trad de zoo in spanning verwachte vertakking op. Het behoeft natuurlijk geen betoog, dat deze mijn bijzondere zorg hadden, en dat ik ze bij mijn vertrek in de speciale aandacht van mijn opvolger heb aanbevolen. Ze stonden langs de tuingrens, de z.g. dangdang of djalan sisian, eenige meters het ravijn in, en menig bezoeker heb ik met voldoening op het gunstige resultaat gewezen. Ten slotte zij er nog op gewezen, dat de vertakte boomvarens veelvuldig voorkomen en niet zoo'n groote zeldzaamheid zijn als tot dusver werd aangenomen.

D.

De Redactie houdt zich aanbevolen voor de toezending van een vertakten stam en een sporendragend blad ter contrôle der determinatie, daar ook bij het geslacht *Hemitelia* vertakte exemplaren voorkomen.

RED.

AFDEELINGSVERSLAGEN.

Afdeeling Bandoeng. Voor de Kweekschool aan het Pieterspark, hield de Heer Dr. W. DOCTERS VAN LEEUWEN 25 Februari een lezing over: „Planten en dieren op de hoogste bergtoppen van Java,” een onderwerp dus over de bloembioogie, d.w.z. de wetenschap, die het verband tusschen planten en dieren ten opzichte van de levensverschijnselen nagaat en waaraan in Europa tal van onderzoekers hebben gearbeid, terwijl daarentegen de tropische flora en fauna in dit opzicht nog zeer stiefmoederlijk bedeed zijn. Het spreekt van zelf, dat het groote aantal planten en de hooge temperatuur den arbeid bemoeilijken en dat in hoogere streken, vooral op de bergtoppen, bijv. op den Pangerango, het geringer aantal plantensoorten en de lage temperatuur voor de bestudeering gunstiger omstandigheden opleveren.

Gaat men van Tjibodas, waar de flora nog zeer rijk is, naar boven, dan vermindert het aantal soorten hoe hooger men stijgt en wel op een wijze, welke reeds JUNGHUHN aanleiding gaf, den plantengroei van den voet tot den top der bergen in plantengordels of -zônes te verdeelen: boven 2400 M. worden de boomen minder in aantal en kleiner, nemen de struiken in aantal toe en worden stammen en takken met dikke lagen mossen bedekt. Zou men in de laagvlakte jaren noodig hebben om de daar voorkomende flora te verzamelen, op de toppen der bergen komt men in enkele dagen klaar.

Tusschen de kraterwanden van den Pangerango ligt ongeveer 40 meter lager een ovaalvormig plateau, waarin een beekje stroomt, dat zuiver water bevat, hetgeen slechts, op weinige bergen voorkomt. Langs dat beekje zag JUNGHUHN nog rhinocerossen grazen. Er komen op die hoogvlakte, dus in het kraterdal, slechts weinig plantenfamilies voor, vertegenwoordigd door enkele soorten. Talrijk zijn *Ericaceeën*, als *Rhododendrons* en *Vacciniums*; veel minder talrijk zijn de *Araliaceeën* (*Schefflera rugosa*). Langs den kraterand wordt het oerwoud aangetroffen. TEYSMANN heeft getracht op het plateau Europeesche planten te cultiveeren, hetgeen echter mislukte. Van die planten zijn nog enkele exemplaren over, bijv. de aardbei en een beuk, die het op die hoogte niet verder heeft kunnen brengen dan een nietige struik; verder een braamsoort, die nooit vruchten draagt.

Aan de hand van eenige voorbeelden (o. a. *Swertia javanica*) werd de invloed van de uitwendige omstandigheden op den plantengroei besproken, terwijl ook gewezen werd op het oogenblik van den grootsten bloei, dat nu eens in hoofdzaak samenvalt met den regentijd (o. a. bij een *Gentiana*-soort), dan weer met het begin van den drogen tijd, zooals bij *Hypericum* (Hertshooi), die dan een groot aantal gele bloemen draagt en bij een *Leptospermum*-soort, die op Java in den laatsten tijd alleen op de G. Gedeh en den G. Pangerango is gevonden en op Sumatra op den Singgalang werd aangetroffen. De hier zeer talrijk voorkomende *Anaphalis javanica*, die door de uiterlijke overeenkomst met de bekende alpenplant verkeerdelijk den naam van *Edelweisz* heeft ontvangen, bloeit niet in Januari en Februari, dus niet als het regent; pas in Maart beginnen de bloemen zich te vertoonen, terwijl de volle bloei in de droge maanden Mei tot Juli plaats heeft, om dan weder af te nemen in de maanden September tot December. De tot de familie der thee behorende *Eurya japonica* schijnt zich aan geen regelmaat, wat weersgesteldheid betreft, te storen. Over het algemeen kan aangenomen worden, dat de planten op de bergtoppen zich regelen naar zon en regen en niet zooals in Europa naar koude en warmte, zomer